

วัดป่าแดด

ในภาคเหนือของไทยมีวัดป่าแดดอยู่มากวัด แม้ในตัวจังหวัดเชียงใหม่ก็มีหลายแห่งเช่นกัน วัดป่าแดดที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นวัดเล็กๆ อยู่ในหมู่บ้านไหล่หิน ตำบลท่าผา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่เอง ถึงแม้จะมีได้เป็นวัดเก่าแก่จากอดีตกาล แต่ก็มีความเป็นมากกว่าร้อยปี อีกทั้งสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมที่ทรงคุณค่าในฐานะช่างฝีมือของท้องถิ่น ทำให้วัดแห่งนี้มีความสำคัญ เป็นโบราณสถานร่วมสมัยแห่งหนึ่งในลานนาไทย

วัดป่าแดดนี้ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเชียงใหม่ เดินทางไปโดยใช้เส้นทางเดียวกันกับที่จะไปดอยอินทนนท์ การคมนาคมที่สะดวกก็มีได้เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวแล้ว เมื่อมาจากเชียงใหม่ก็มักจะมาต่อรถยนต์รับจ้างสองแถวที่อำเภอจอมทอง ซึ่งมีรถรับส่งตรงไปยังแม่แจ่มทีเดียว โดยที่จะต้องผ่านป่าเขาลำเนาไพรในเขตวนอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ จึงทำให้การเดินทางส่วนใหญ่สองข้างทางเต็มไปด้วยธรรมชาติที่งดงาม ถนนตัดลัดเลาะห้วยเขาตลอด ซึ่งถึงจะเป็นถนนไม่กว้างนัก แต่ก็ดูไม่มีอันตรายเนื่องจากรถน้อย

อำเภอแม่แจ่มเป็นอำเภอเล็กๆ ตั้งอยู่ในหุบเขา ประชาชนมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้จะเป็นเมืองที่ไม่ห่างไกลจากเชียงใหม่ แต่โดยที่การเดินทางไปมาค่อนข้างลำบาก จึงทำให้สภาพแวดล้อมต่างๆ ของชุมชน ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนักเว้นแต่ในตัวอำเภอ ซึ่งก็ปรับสภาพไปตามสังคมเมือง ในฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนและที่ทำการของรัฐบาล ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในรอบนอกคงรูปแบบวัฒนธรรมเดิมเป็นส่วนใหญ่ โดยวัดยังเป็นศูนย์กลางของชาวบ้านในด้านต่างๆ อยู่ พระภิกษุสงฆ์ มีบทบาทความเป็นผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งก็นับเป็นข้อดีของการที่ห่างไกลจากการพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว เป็นการพัฒนารูปแบบชีวิตให้เป็นไปตามสังคมเมือง จนในที่สุดก็เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านจนหมดสิ้น

คุณค่าสำคัญของวัดป่าแดด อำเภอแม่แจ่มนั้น นอกเหนือจากเป็นศูนย์กลางของชุมชนซึ่งสามารถรักษาเอกลักษณ์ ของสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามที่สืบทอดมาแต่อดีตอันยาวนานแล้ว วัดป่าแดดยังมีคุณค่าสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางด้านศิลปกรรมท้องถิ่น โรงวิหาร ซึ่งยังอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างดี โดยโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมเป็นลักษณะลานนา

อาจารย์เพื่อผู้เป็นบิดา ซึ่งได้ตระเวนไปคัดลอกงานจิตรกรรมสำคัญ ๆ ของไทยในยุคแรกเริ่ม เป็นผู้ทางทำให้มีการศึกษาจิตรกรรมไทยอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน บันทึกรายงานสั้น ๆ ของท่านผู้นี้ได้ก่อให้เกิดเอกสารวิชาการว่าด้วยจิตรกรรมไทยมากมายหลายเล่มด้วยกัน แต่ก็น่าเสียดายที่ความสำคัญของท่านมีเพียงแต่เป็นผู้คัดลอกภาพเท่านั้น ข้อมูลต่าง ๆ แม้จนข้อสันนิษฐานทางด้านจิตรกรรมไทยของท่าน ล้วนแต่ถูกผู้รู้และนักวิชาการทั้งหลายช่วงชิงไปเป็นทัศนะของตนเองแทบทั้งสิ้น

มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีปนั้น เป็นมูลนิธิเล็ก ๆ อาศัยดอกผลจากค่าลิขสิทธิ์ของพระยาอนุমানราชชนและพระสารประเสริฐ พอจะเป็นทุนอุดหนุนนักเขียนและศิลปินได้บ้างไม่มากในแต่ละปี มีมติอุดหนุนงบประมาณจำนวนหนึ่งให้นายทัญ ศึกษาศิลปะและคัดลอกภาพ ที่วัดดังกล่าวนี้ จำนวน ๑ ภาพ ในการคัดลอก อาจารย์เพื่อ ขึ้นไปกำกับและตรวจสอบการคัดลอกอย่างละเอียด หลายคราวด้วยกัน ภาพที่คัดลอกออกมาเป็นภาพแรกนั้น คณะกรรมการของมูลนิธิฯ เห็นแล้วมีความพอใจในผลงาน จึงมีข้อเสนอทางสนับสนุนให้คัดลอกภาพอื่น ๆ ต่อไป เพราะมูลนิธิมีงบประมาณจำกัด ไม่สามารถอุดหนุนการคัดลอกทั้งหมดได้

ในต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๘ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานของมูลนิธิฯ ซึ่งเป็นกรรมการสยามสมาคมอยู่ด้วย ได้นำเรื่องนี้เสนอต่อสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งในที่สุดก็ได้รับการอนุมัติทุนสำหรับคัดลอกภาพทั้งหมดขึ้นเก็บรักษาไว้ บัดนี้การคัดลอกภาพทั้ง ๘ ภาพเสร็จสมบูรณ์ โดยใช้เวลาทั้งหมดเกือบ ๒ ปี ภาพคัดลอกดังกล่าวเก็บรักษาอยู่ที่สยามสมาคม และที่มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ผู้สนใจจะมาขอเข้าชมได้ ในเวลาทำการ

เมื่องานคัดลอกภาพชุดนี้เสร็จสิ้นลง อาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ ได้ทำบันทึกรายงานการตรวจรับรองงานคัดลอก ท่านให้ความเห็นว่า “งานคัดลอกดีพอใช้ ใกล้เคียงของเดิมทุกประการ ใช้ประโยชน์ในการศึกษาศิลปะท้องถิ่น อ.แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ แทนของเดิมได้” ท่านมีความเห็นเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องวัดป่าแดดนี้ว่า “วัดป่าแดดอยู่ท่ามกลางธรรมชาติเขียวชอุ่ม ถ้ามีการอนุรักษ์รักษาให้ศิลปวัตถุสถานแห่งนี้ให้ถูกต้อง ก็จะเป็นศรีแก่ชุมชนและชาวบ้านไปตลอด”

เมื่อกิตติศัพท์เกี่ยวกับคุณค่าและความงามของจิตรกรรมวัดป่าแดด เป็นที่กล่าวถึงอย่างแพร่หลาย จึงได้มีผู้สนใจแวะเวียนเข้าไปชมและศึกษาสภาพของชุมชนแห่งนี้ในทัศนะต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดส่งคณะอาจารย์และนักศึกษาเข้าไปสำรวจข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกพื้นที่อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งต่อมาก็ได้เข้าไปบูรณะหลังคาอุโบสถวัดกองแขก ในอำเภอแม่แจ่ม รวมทั้งมีโครงการที่จะร่วมกับชาวบ้านช่วยกันบูรณะหอธรรมที่วัดป่าแดดและศึกษาอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน ตามวัดใน

ละแวกนั้นอีกด้วย

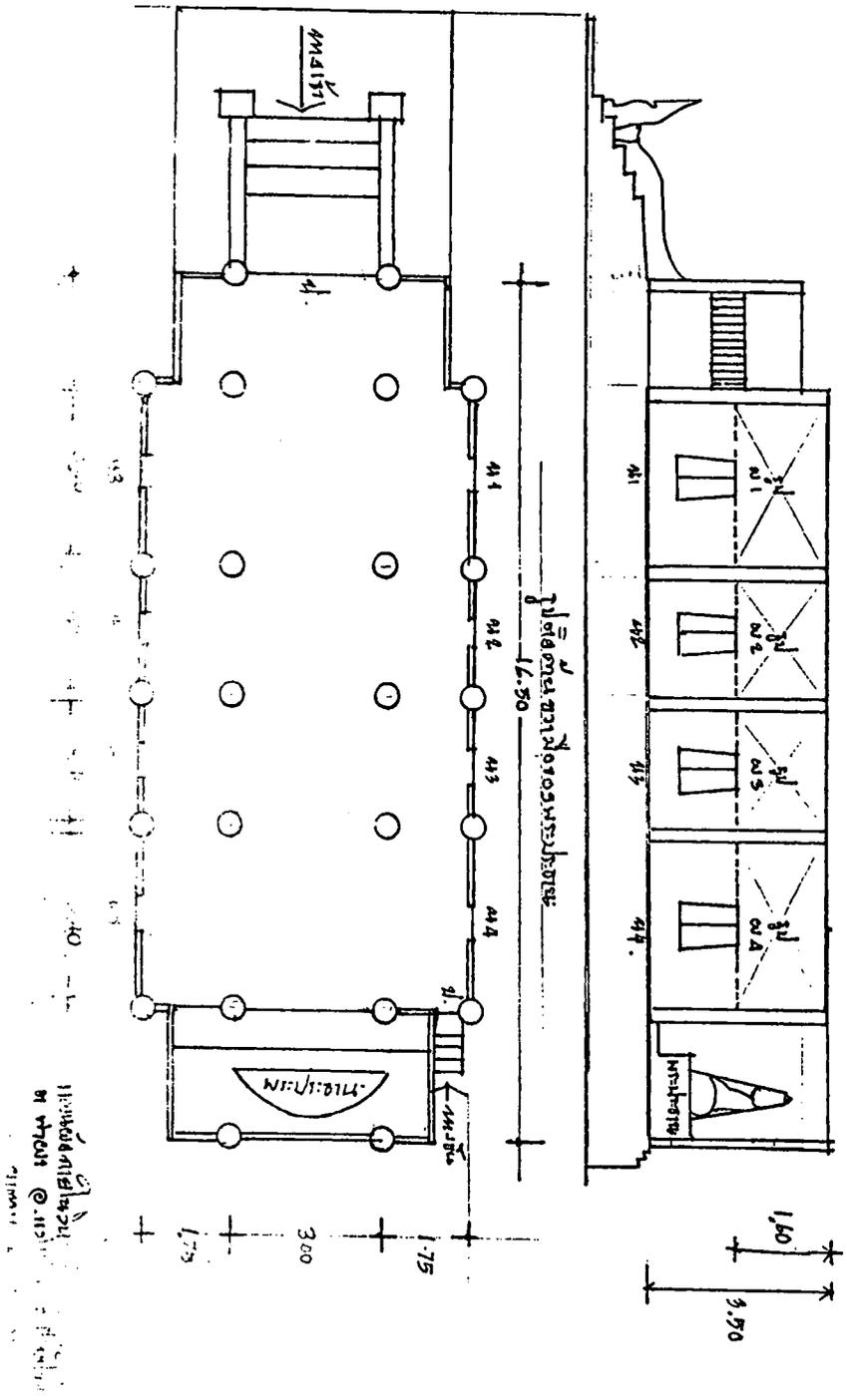
ในด้านการพระศาสนา ท่านเจ้าคุณพระโพธิ์ธำรงเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ก็ให้ความสนใจในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนแม่แจ่ม โดยพระคุณท่านได้เรียกประชุมพระสังฆาธิการ ตลอดจนชาวบ้านให้ช่วยกันบูรณะรักษาสภาพของท้องถิ่นให้คงรูปเดิม ท่านเห็นว่าแม่แจ่มยังมีความหวังในการที่จะรักษาสภาพแวดล้อมอยู่ได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับชุมชนว่าจะต้องมีความร่วมมือ ตลอดจนแนวทางและความคิดในการที่จะรักษาท้องถิ่นของตนให้ปลอดภัยจากการเป็นชุมชนพัฒนาในทัศนะของคนส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

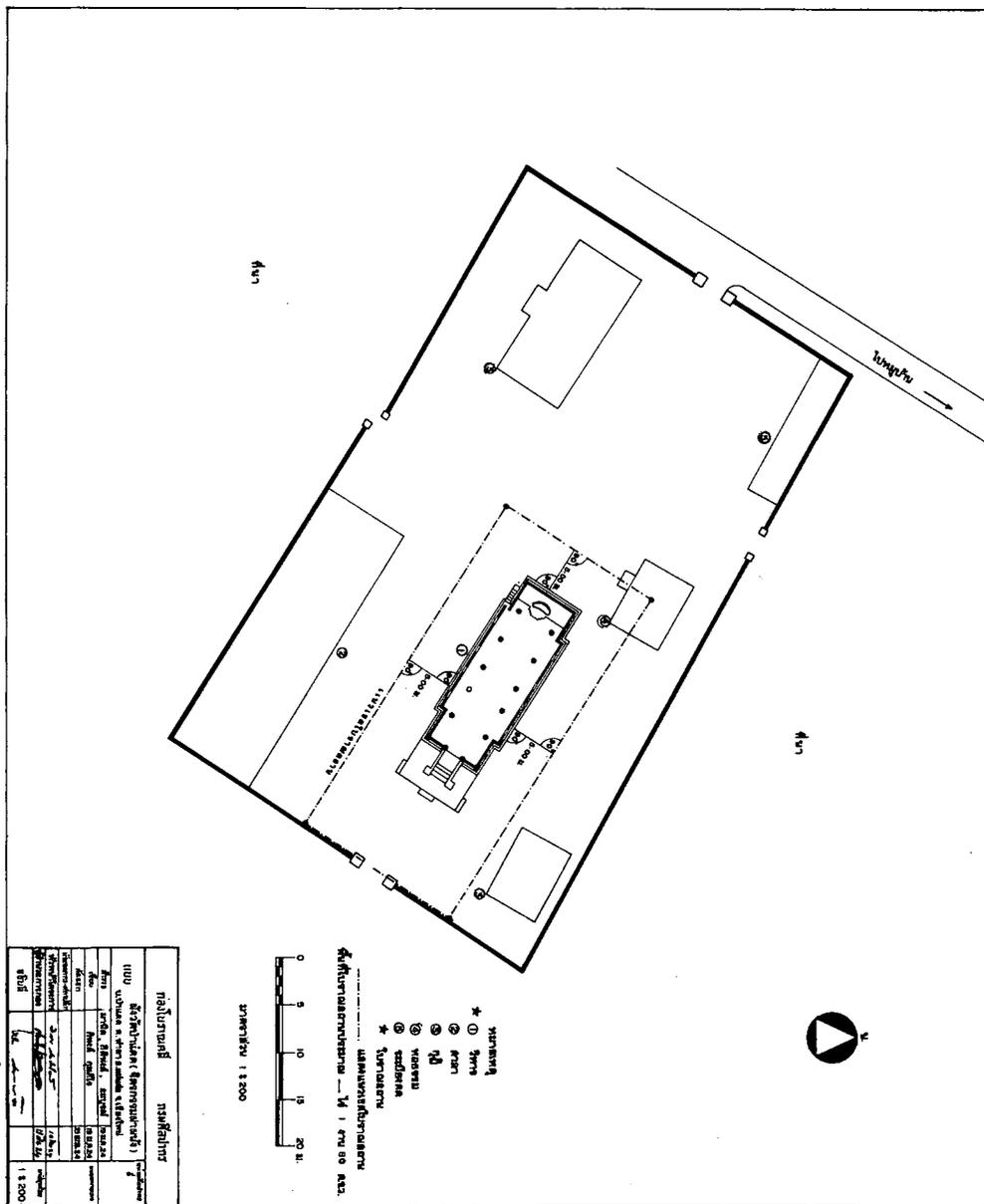
คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นหน่วยงานระหว่างศาสนาที่สร้างขึ้นเพื่อสนองงานของพระภิกษุสงฆ์ ที่ใช้แนวทางศาสนธรรมในการแก้ปัญหาชุมชน ตลอดจนท่านที่สนใจในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ส่งเสริมความคิดและแนวทางในการจัดการศึกษาที่ถูกต้องของพระสงฆ์และสามเณร หน่วยงานนี้ก็ได้ออกไปสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นสาระสำคัญ ที่จะให้พระสงฆ์หรือการพระศาสนาได้รักษาบทบาทของความเป็นผู้นำ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของชุมชนไว้ให้ได้ ก็ได้อนุมัติโครงการเกี่ยวกับท้องสมุดและโครงการโรงเรียนสามเณร ณ วัดป่าแดด เช่นกัน

นับเป็นนิมิตอันดี ที่ปัจจุบันมีทั้งองค์กรต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลทั่วไป ให้ความสนใจในการช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์สภาพของชุมชนแห่งนี้ โดยเน้นการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งการทั้งปวงจะลุล่วงหรือสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น คงจะต้องขึ้นกับชาวบ้านในชุมชนแม่แจ่ม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าส่วนมากยังพอใจในการรักษาวิถีชีวิตแบบเดิม เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี กระแสธารของความเจริญ (อันจอมปลอม) ทั้งหลายทั้งปวงนั้น คงจะไม่ไหลบ่าเข้าไปสู่ชุมชนแม่แจ่ม อันเป็นความหวังและความปรารถนาของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่สนใจและห่วงใยแม่แจ่ม

อนันต์ วิริยะพินิจ

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

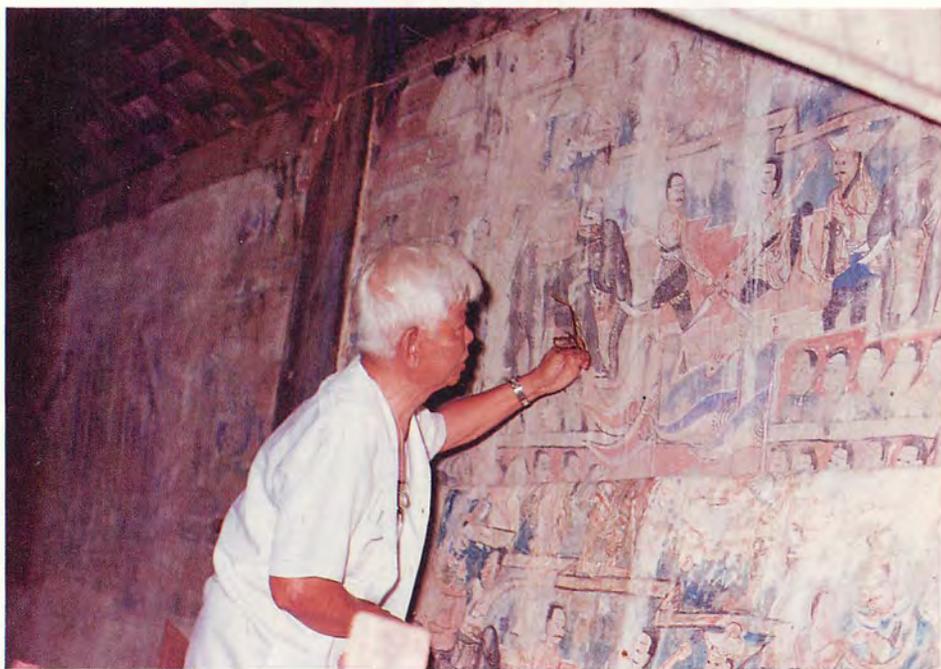
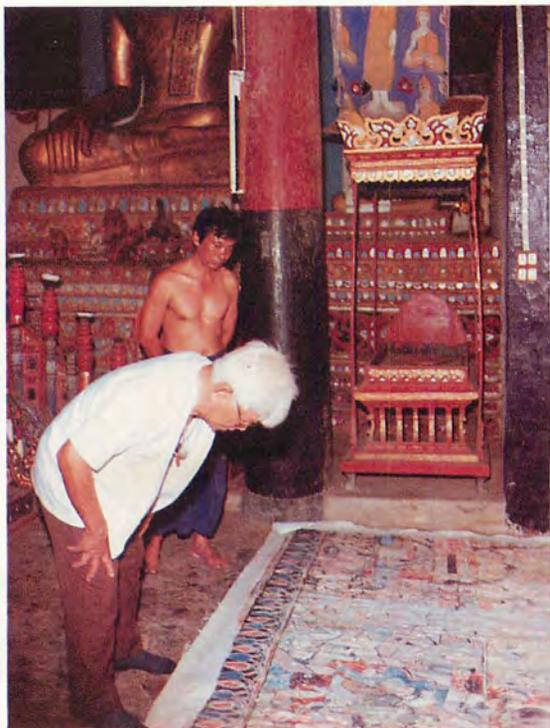

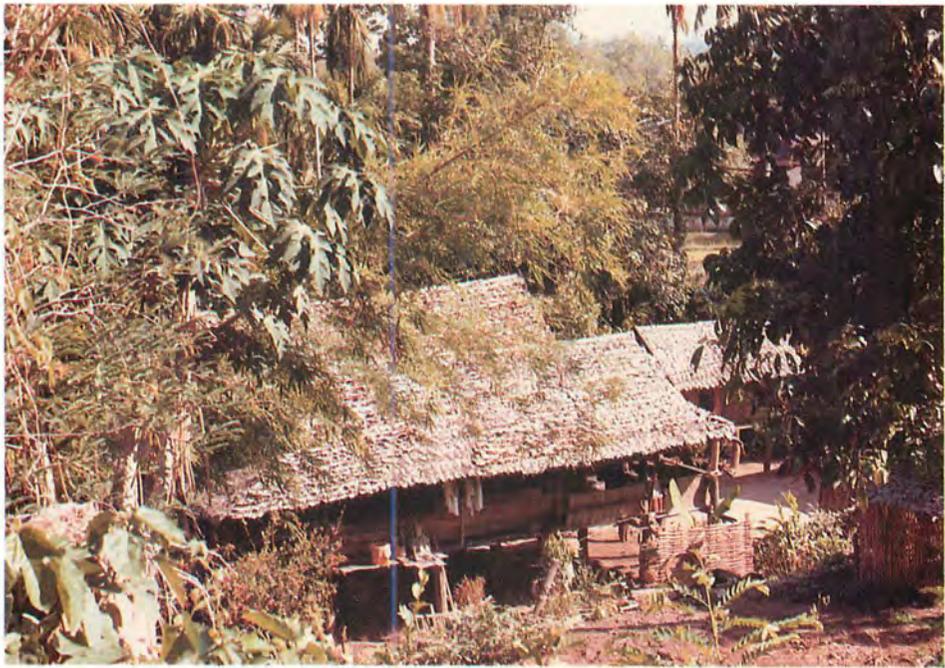
โรงวิหารวัดป่าแดดด้านข้างและด้านหน้า

พระโพธิ์รังสี รองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ ประชุมพระสังฆาธิการ เกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ศิลปกรรม

นายเพื่อ หริพิทักษ์ ในระหว่างตรวจดูผลงานคัดลอกจิตรกรรมฝาผนังของนายท่าน หริพิทักษ์

ภายในวัดและบริเวณใกล้เคียงวัดป่าแดด

ภาพจิตรกรรมภายในวิหารวัดป่าแดด ขอให้สังเกตลายผ้าถุงของภาพจิตรกรรมกับชิ้นที่ชาวบ้านนุ่งในปัจจุบัน

เกษตรกรรมในอดีต จากจิตรกรรมฝาผนังและปัจจุบัน

ภาพที่นายท่าน หริพิทักษ์ คัดลอกมาแล้วแขวนไว้ที่ทำการของมูลนิธิเสฐียรโกเศศ นาคะประทีป
และมีที่ สยามสมาคมด้วย